

צ'ק ליסט דיני עונשין

תוכן עניינים

1. עבירת תוצאה - - - - - עמ' 1-2
2. עבירת התנהגות - - - - - עמ' 2
3. עבירת תוצאה +מטרה - - - - - עמ' 3-4
4. עבירת התנהגות + מטרה - - - - - עמ' 5
5. מסייע - - - - - עמ' 6-7
6. משדל - - - - - עמ' 8-9
7. מבצעים בצוותא - - - - - עמ' 10-11
8. מבצע באמצעות אחר - - - - - עמ' 12
9. ניסיון לעבור עבירת תוצאה - - - - - עמ' 13-14
10. ניסיון לעבור עבירת התנהגות - - - - - עמ' 15-16

עבירת תוצאה

נורמה אוסרת: לדוגמה סעיף ראשי + 34 (כ"ד) + 90 (א') + 20

אפיון: התנהגות/ תוצאה / עבירה שותקת?

מישר הכרתי

מודעות לטיב המעשה, לקיום הנסיבות ולגרימת התוצאה (כלל עצימת העיניים)

מישר חפצי (הלכת הצפיות)

כוונה/ פזיזות (אדישות/ קלות דעת)

התנהגות + נסיבה + תוצאה
מעשה (מיצב/החזקה)
מחדל (מקור חובה)
התקיימות כל הנסיבות
קשר סיבתי עובדתי (אלמלא, גורמים משלימים/ מצטברים/ מתחלפים)
קשר סיבתי משפטי (צפיות טכניות, צפיות נורמטיביות, גז"מ, גולגולת דקה/דקיקה)

יסוד עובדתי: Actus Reus:

התנהגות אקטיבית/פאסיבית (מיצב/החזקה)
מעשה או **מחדל** (חובת העשייה לפי כל דין או חוזה)
נסיבות מצטברות/מתחלפות - חייבות להתקיים
תוצאה שמתקיימת

קשר סיבתי עובדתי:

מבחן האלמלא (הסיבה שאין בילתה Causa Sinqua non)
גורמים משלימים/מצטברים/חלופיים

קשר סיבתי משפטי:

צפיות טכניות - האם היה יכול לצפות?
צפיות נורמטיביות - האם היה עליו לצפות? אדם מן הישוב?
גורם זר מתערב - האם היה גורם זר מתערב וגרם לתוצאה ובכך ניתק את הקשר הסיבתי?
גולגולת דקה/דקיקה

יסוד נפשי: Mens Rea:

מישור הכרתי - מודעות לטיב המעשה, לקיום הנסיבות, ולאפשרות גרימת התוצאה.

מישור חפצי -

כוונה - במטרה לגרום לאותן תוצאות

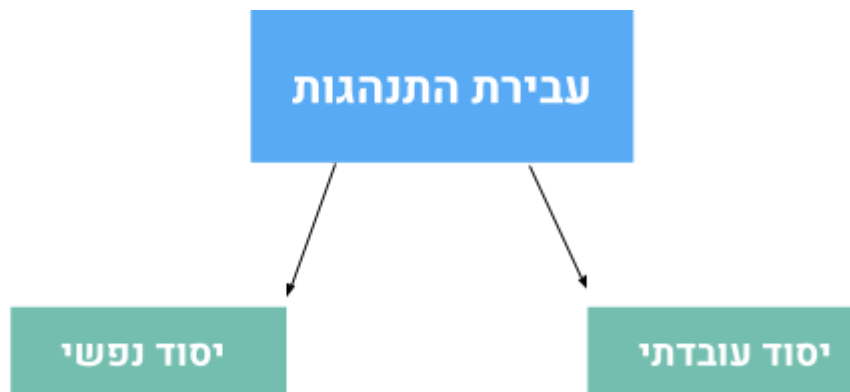
פזיזות - אדישות - בשוויון נפש לאפשרות גרימת התוצאות האמורות

קלות דעת - בנטילת סיכון בלתי סביר לאפשרות גרימת התוצאות האמורות, מתוך תקווה להצליח למונען.

עבירת התנהגות

נורמה אוסרת: לדוגמה סעיף ראשי + 34 (כ"ד) + 90 (א') + 20

אפיון: התנהגות/ תוצאה

מישור הכרתי

מודעות לטיב המעשה ולקיום הנסיבות

התנהגות + נסיבה
מעשה (מיצב/החזקה)
מחדל (מקור חובה)
התקיימות כל הנסיבות

יסוד עובדתי: Actus Reus:

התנהגות אקטיבית/פאסיבית (מיצב/החזקה)

מעשה או מחדל (חובת העשייה לפי כל דין או חוזה)

נסיבות מצטברות/מתחלפות - חייבות להתקיים

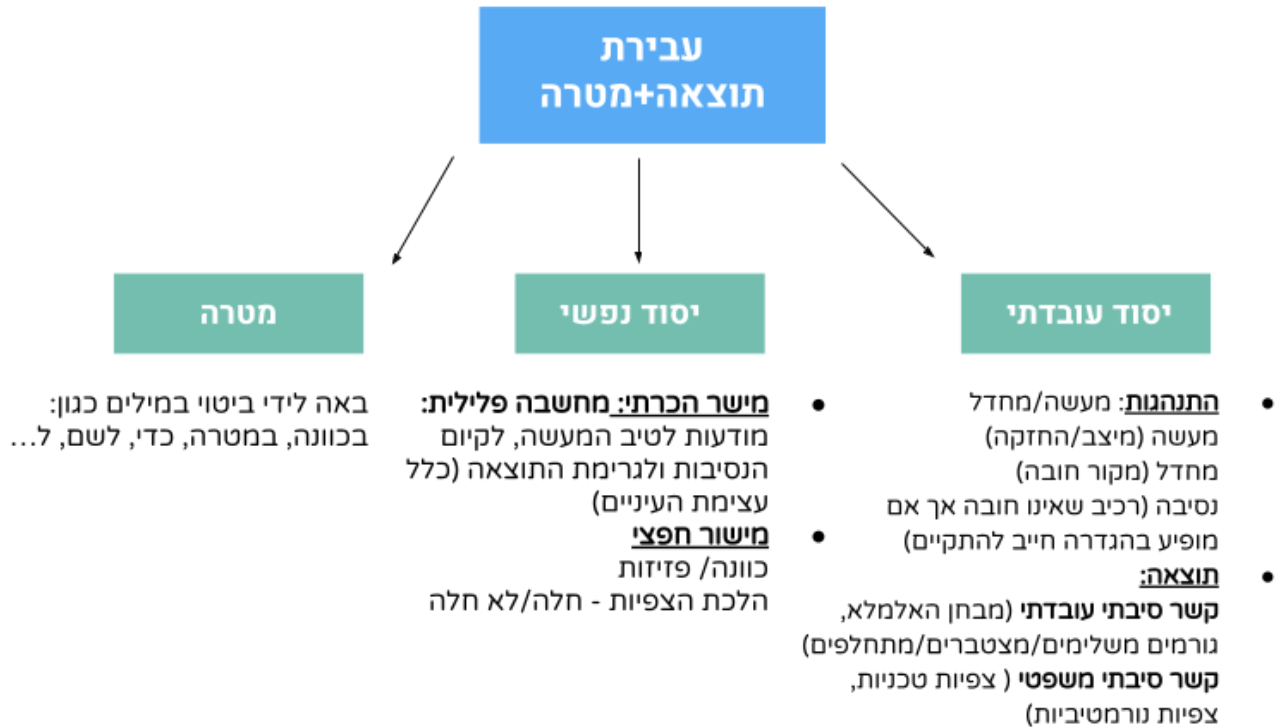
יסוד נפשי: Mens Rea:

מישור הכרתי - מודעות לטיב המעשה ולקיום הנסיבות

עבירת תוצאה + מטרה

נורמה אוסרת: לדוגמה סעיף ראשי + 34 (כ"ד) + 90 (א') + 20(ב')

אפיון: התנהגות/ תוצאה / מטרה / עבירה שותקת?

יסוד עובדתי: Actus Reus:

התנהגות אקטיבית/פאסיבית (מיצב/החזקה)

מעשה או **מחדל** (חובת העשייה לפי כל דין או חוזה)

נסיבות מצטברות/מתחלפות - חייבות להתקיים

תוצאה שמתקיימת

קשר סיבתי עובדתי:

מבחן האלמלא (הסיבה שאין בילתה Causa Sinqua non)

גורמים משלימים/מצטברים/חלופיים

קשר סיבתי משפטי:

צפיות טכניות - האם היה יכול לצפות?

צפיות נורמטיביות - האם היה עליו לצפות? אדם מן הישוב?

גורם זר מתערב - האם היה גורם זר מתערב וגרם לתוצאה ובכך ניתק את הקשר הסיבתי?

גולגולת דקה/דקיקה כקליפת הביצה

יסוד נפשי: Mens Rea:

מישור הכרתי - מודעות לטיב המעשה, לקיום הנסיבות, ולאפשרות גרימת התוצאה.

מישור חפצי -

כוונה - במטרה לגרום לאותן תוצאות

פזיזות - אדישות - בשוויון נפש לאפשרות גרימת התוצאות האמורות

קלות דעת - בנטילת סיכון בלתי סביר לאפשרות גרימת התוצאות האמורות, מתוך תקווה להצליח למונען.

מטרה:

המטרה בהגדרת העבירה באה לביטוי במילים כמו, במטרה, בכוונה, כדי, בכדי, לשם, ל...

האם הלכת הצפיות חלה על עבירות מטרה?

סעיף 20(ב) לחוק העונשין: "לענין כוונה, ראייה מראש את התרחשות התוצאות, כאפשרות קרובה לוודאי, כמוה כמטרה לגרמן"

ע"פ 95/2831 אלבה נ' מדינת ישראל:

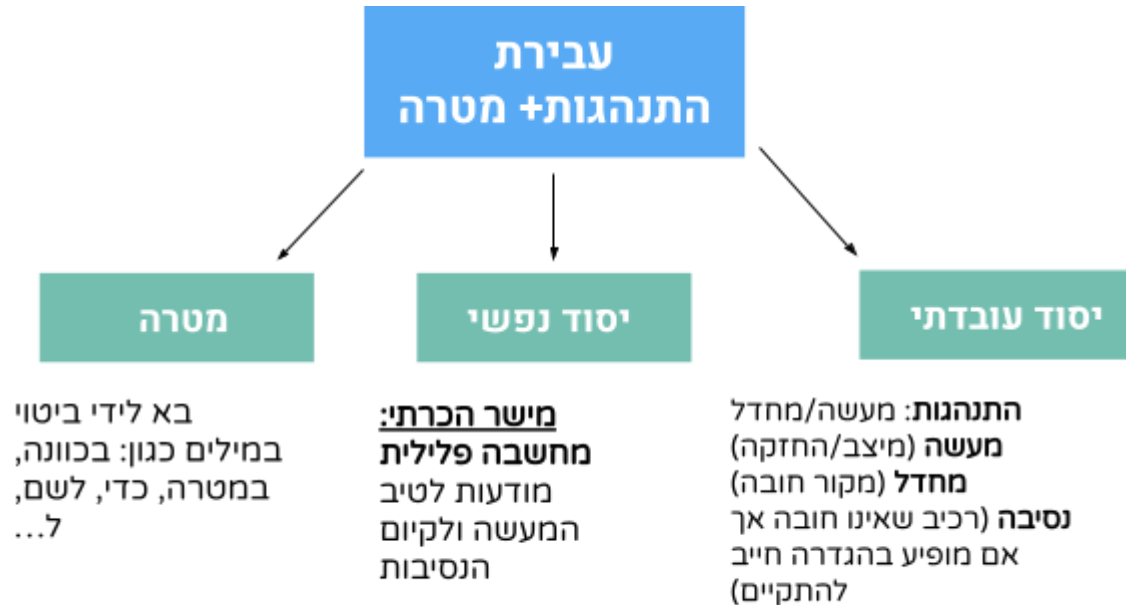
השופטים ברק, גולדברג וטירקל: הלכת הצפיות לא חלה על עבירת מטרה מהסיבה שהלכת הצפיות מחליפה כוונה ולא מטרה.

השופטים דורנר ומצא, ופרופ' פלר: הלכת הצפיות חלה על עבירות מטרה - אין מניעה לפרש את סעיף 20(ב) כפי שחל גם על עבירות מטרה.

עבירת התנהגות + מטרה

נורמה אוסרת: לדוגמה סעיף ראשי + 34 (כ"ד) + 90 (א') + 20

אפיון: התנהגות/ מטרה/ תוצאה

יסוד עובדתי: Actus Reus:

התנהגות אקטיבית/פאסיבית (מיצב/החזקה)
מעשה או מחדל (חובת העשייה לפי כל דין או חוזה)
נסיבות מצטברות/מתחלפות - חייבות להתקיים

יסוד נפשי: Mens Rea:

מישור הכרתי - מודעות לטיב המעשה ולקיום הנסיבות

מטרה:

המטרה בהגדרת העבירה באה לביטוי במילים כמו, במטרה, בכונה, כדי, בכדי, לשם, ...ל

האם הלכת הצפיות חלה על עבירות מטרה?

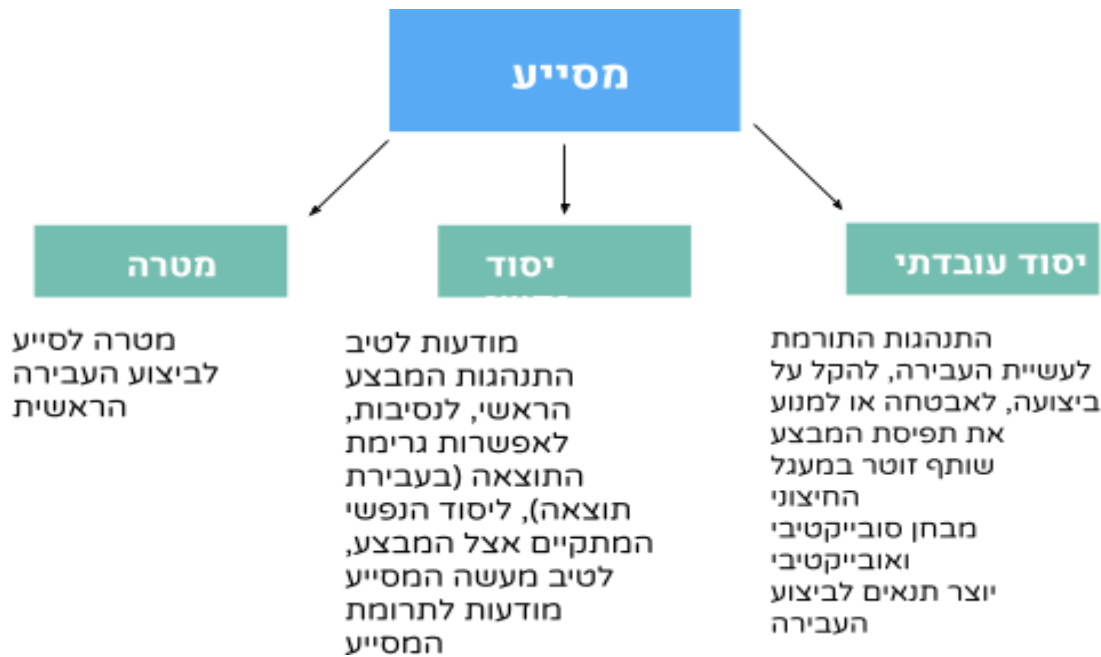
סעיף 20(ב) לחוק העונשין: "לענין כוונה, ראייה מראש את התרחשות התוצאות, כאפשרות קרובה לוודאי, כמוה כמטרה לגרמן"

ע"פ 95/2831 אלבה נ' מדינת ישראל:

השופטים ברק, גולדברג וטירקל: הלכת הצפיות לא חלה על עבירת מטרה מהסיבה שהלכת הצפיות מחליפה כוונה ולא מטרה.

השופטים דורנר ומצא, ופרופ' פלר: הלכת הצפיות חלה על עבירות מטרה - אין מניעה לפרש את סעיף 20(ב) כפי שחל גם על עבירות מטרה.

צדדים לעבירה: מסייע (עבירה נגזרת מסוג C)

יסוד עובדתי: Actus Reus:

התנהגות שיש בה פוטנציאל לתרום לעשיית העבירה על ידי המבצע העיקרי. הסיוע יכול להיות פיזי או רוחני. עיתוי הסיוע צריך להיות לפני או בזמן ביצוע העבירה.

יסוד נפשי: Mens Rea:

ההיבט ההכרתי:

- מודעות ליסודות העבירה הקונקרטיים.
- מודעות ליסוד העובדתי בקשר למבצע העיקרי
- מודעות לנסיבות
- מודעות לאפשרות קרות התוצאה (בעבירת תוצאה)
- מודעות ליסוד הנפשי המתקיים אצל המבצע
- מודעות לטיב התנהגות של המסייע
- מודעות לתרומה המסייעת

ההיבט החפצי:

עבירת התנהגות עם מטרה (כדי) הדורשת חפץ בסיוע

מטרה:

לסייע להתקיימות העבירה

ברקע הניתוח:

- חובה שתתקיים העבירה העיקרית.
- אין המדובר בעבירה מסוג חטא (כאמור בסעיף 34(ג) לחוק).
- אין צורך בתיאום מראש בין המסייע למבצע העיקרי ומספיקה הסכמה מוקדמת ביניהם.

ייתכן סיוע במחדל:

עולה השאלה האם דרוש מקור חובה חוקי לפעולה? מחד גיסא דעת רוב (ע"פ 87/684 אברמוב), מאידך גיסא לטענת פרופ' פלר אין צורך במקור חובה חוקי(סעיף 18 לחוק מפורש כך שגישתו של פרופ' פלר אינה תקפה ונדרש מקור חובה לפעולה).

האם הלכת הצפיות חלה על עבירות מטרה?

סעיף 20(ב) לחוק העונשין: "לענין כוונה, ראייה מראש את התרחשות התוצאות, כאפשרות קרובה לוודאי, כמוה כמטרה לגרמן"

ע"פ 95/2831 אלבה נ' מדינת ישראל:

השופטים ברק, גולדברג וטירקל: הלכת הצפיות לא חלה על עבירת מטרה מהסיבה שהלכת הצפיות מחליפה כוונה ולא מטרה.

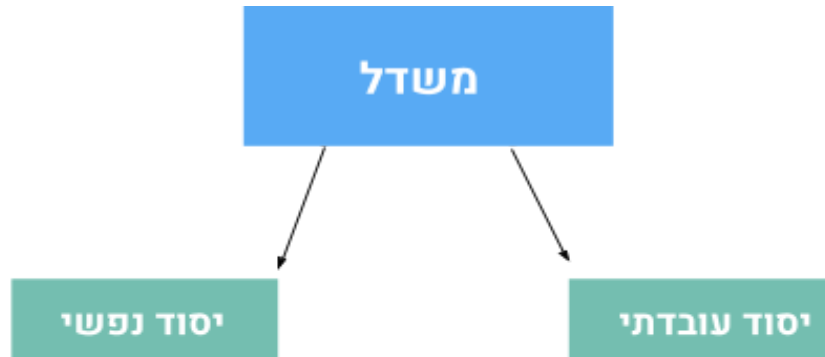
השופטים דורנר ומצא, ופרופ' פלר: הלכת הצפיות חלה על עבירות מטרה - אין מניעה לפרש את סעיף 20(ב) כפי שחל גם על עבירות מטרה.

הנורמה המחייבת: סעיף 31 לחוק העונשין, התשל"ז - 1977

מי אשר, לפני עשיית העבירה או בשעת עשייתה, עשה מעשה כדי לאפשר את הביצוע, להקל עליו או לאבטח אותו, או למנוע את תפיסת המבצע, גילוי העבירה או שללה, או כדי לתרום בדרך אחרת ליצירת תנאים לשם עשיית העבירה, הוא מסייע.

צדדים לעבירה: משדל (עבירה נגזרת מסוג C)

עבירת השידול הינה עבירה תוצאתית

עבירה שותקת = M^*P
בתוצאה: מינימום קלות דעת

מביא אחר לביצוע עבירה
שכנוע, עידוד, דרישה,
הפצרה, הפעלת לחץ
מביא את האחר לידי
החלטה
קש"ס בין התנהגות
לתוצאה

יסוד עובדתי: Actus Reus:

1. המשדל נטע את הרעיון במוחו של המשודל (הביאו "לידי ביצוע עבירה") ויצר אצלו את היסוד הנפשי הנדרש לביצוע העבירה.
2. הנאשם תרם תרומה ממשית להתקיימות העבירה.

יש לבחון:

רכיב ההתנהגות: האם מתקיים "שכנוע, עידוד, דרישה, הפצרה או כל דרך אחרת שיש בה משום הפעלת לחץ".

רכיב תוצאתי: האם השידול הביא את המשודל להחליט על ביצוע המעשה?

קש"ס: האם קיים קשר סיבתי בין השידול לבין ביצוע העבירה?

יסוד נפשי: Mens Rea:

עבירה שותקת ולפיכך נדרשת מחשבה פלילית ברמת פזיזות ודי בהוכחת קלות דעת. בפרשת אסקין(ע"פ 99/8469) נקבע שהיסוד הנפשי הנדרש הוא כוונה, כלומר לא די בביטוי בע"פ אלא נדרש להתכוון לכך שהאמירה תביא לביצוע עבירה.

תנאים מקדמיים:

1. חובה שתתקיים העבירה העיקרית.
2. אין המדובר בעבירה מסוג חטא (כאמור בסעיף 34ג' לחוק).

ניסיון לשידול:

יכול להתקיים מצב בו השידול לא הצליח מהסיבה שכלל לא התקיימה עבירה עיקרית בעקבות שידול. הדבר יכול להיות מסיבה שהמשודל לא ביצע עבירה, לא השלים את ביצוע העברה או כלל לא נכנס למתחם הניסיון, כל זאת לאחר שהשידול עצמו התקיים בניסיון להשפיע על ביצוע העבירה הראשית.

במקרה זה ניתן להטיל אחריות פלילית על המשדל כנגזרת של ניסיון לנגזרת של שידול לעבירה הראשית.

* יש לשים לב לכך שמדובר בחריג לכלל לפיו אין נגזרת לנגזרת(סעיף 34(ג) לחוק).

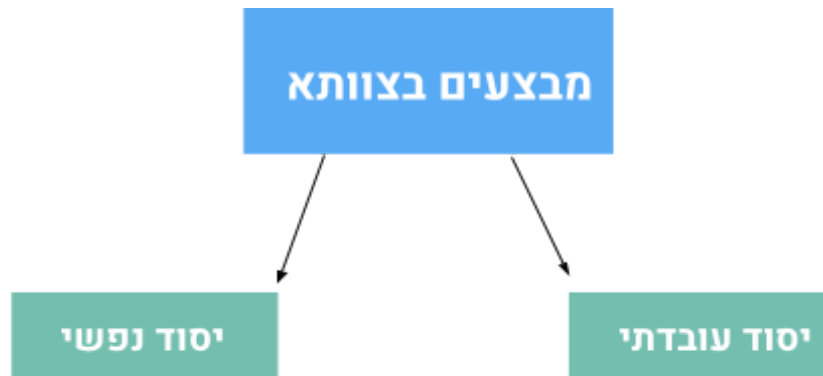
הנורמה המחייבת: סעיפים 30,33 לחוק העונשין, התשל"ז - 1977

סעיף 30: המביא אחר לידי עשיית עבירה בשכנוע, בעידוד, בדרישה, בהפצרה או בכל דרך שיש בה משום הפעלת לחץ, הוא משדל לדבר עבירה.

סעיף 33: הנסיון לשדל אדם לבצע עבירה, עונשו - מחצית העונש שנקבע לביצועה העיקרי; ואולם אם נקבע לה :

- (1) עונש מיתה או מאסר עולם חובה - עונשו מאסר עשרים שנים;
- (2) מאסר עולם - עונשו מאסר עשר שנים;
- (3) עונש מזערי - עונשו לא יפחת ממחצית העונש המזערי;
- (4) עונש חובה כלשהו - הוא יהיה עונש מרבי, ומחציתו תהא עונש מזערי.

צדדים לעבירה: מבצעים בצוותא (עבירה נגזרת מסוג C)

אצל כל שותף יתקיים:

היסוד הנפשי הנדרש בעבירה אותה מבצעים, ושבביצועה הוא שותף מודעות לכך שפועלים בצוותא

משתתפים בביצוע עבירה תוך עשיית מעשים לביצועה חברו לקדם עבירה פלילית תרומה מהותית להגשמת ההתנהגות, פעילות בצוותא, גוף אחד, תפקיד משמעותי, פיקוד, ניהול, מעגל פנימי מבחן סובייקטיבי ואובייקטיבי

יסוד עובדתי: Actus Reus:

- השתתפות בביצוע העבירה.
- התקיימות מעמד ניהולי \ פיקודי \ השפעתו.
- אין צורך שהמעשים יעשו ביחד.
- השתייכות למעגל הפנימי.
- המבחן הסובייקטיבי + המבחן האובייקטיבי (פרופ' פלר).

יסוד נפשי: Mens Rea:

- מתקיים היסוד הנפשי הנדרש בעבירה שמבצעים.
- מודעות לכך שפועלים בצוותא.
- לא נדרש לדעת בפירוט מהו תפקידו של כל אחד.
- לא נדרש לדעת כיצד מבוצע היסוד העובדתי של העבירה באופן מדויק.

מבצעים בצוותא הינם מספר אנשים שחברו יחדיו כדי לקדם עבירה פלילית, כאשר כל אחד מהם תרם באופן מהותי להגשמת ההתנהגות.

מתייחסים אל כל המבצעים בצוותא כאל "גוף אחד" גם במקרה שכל אחד מהמבצעים בצוותא עושה פעולה אחרת, עדיין המבצעים בצוותא פועלים כצוות ללא קשר לשאלה מה עשה כל אחד מהם מבחינה עובדתית.

אין חשיבות לגודל תרומתו של כל אחד בביצוע העבירה או לנוכחותו בזירת העבירה.

יש לברר אם המבצע שייך ל"מעגל הפנימי" ורואה עצמו שותף. הבחינה נעשית על פי האינדיקציות השונות כגון מבחן השליטה, התכנון, התרומה.

הנורמה המחייבת: סעיף 29 לחוק העונשין, התשל"ז - 1977

- (א) מבצע עבירה - לרבות מבצעה בצוותא או באמצעות אחר.
- (ב) המשתתפים בביצוע עבירה תוך עשיית מעשים לביצועה, הם מבצעים בצוותא, ואין נפקה מינה אם כל המעשים נעשו ביחד, או אם נעשו מקצתם בידי אחד ומקצתם בידי אחר.
- (ג) מבצע באמצעות אחר הוא אדם שתרם לעשיית המעשה על-ידי אדם אחר שעשאו ככלי בידיו, כשהאחר היה נתון במצב כגון אחד המצבים הבאים, כמשמעותם בחוק זה:

(1) קטינות או אי שפיות הדעת;

(2) העדר שליטה;

(3) ללא מחשבה פלילית;

(4) טעות במצב דברים;

(5) כורח או צידוק.

- (ד) לענין סעיף קטן (ג), אם העבירה מותנית בעושה מיוחד, יהיה אדם מבצע אותה עבירה גם כאשר הייחוד מתקיים באדם האחר בלבד.

צדדים לעבירה: המבצע באמצעות אדם אחר

(עבירה נגזרת מסוג C)

סעיף 29(ג) מונה שורה של מצבים בהם מדובר בביצוע באמצעות אחר. אין המדובר ב"רשימה סגורה" של מקרים ויתכנו נוספים.

ניתן לאפיין בארבעה סוגים את ה"אדם האחר":

- היעדר שליטה: האחר "מופעל", בהיותו חסר שליטה על עצמו.
- 1. היעדר כשרות פלילית: האחר אינו מבין כי הוא משמש כלי לביצוע עבירה או אינו עומד על מלוא משמעותה הפלילית או הבלתי מוסרית של התנהגותו (למשל, קטינות או ליקוי שכלי או נפשי).
- טעות במצב הדברים: האחר, חרף היותו בגיר ונורמאלי, פועל מבלי שהוא מודע למצב הדברים לאשורו, ועל כן פועל ללא מחשבה פלילית.
- סייג לאחריות פלילית: האחר מבין אמנם את מצב הדברים לאשורו, אולם בכל זאת אינו נושא באחריות פלילית למעשה שהוא מבצע, בשל כורח או צידוק.

הנורמה המחייבת: סעיף 29(ג) לחוק העונשין, התשל"ז - 1977

(ג) מבצע באמצעות אחר הוא אדם שתרם לעשיית המעשה על-ידי אדם אחר עשאו ככלי בידיו, כשהאחר היה נתון במצב כגון אחד המצבים הבאים, כמשמעותם בחוק זה:

(1) קטינות או אי שפיות הדעת; (2) העדר שליטה; (3) ללא מחשבה פלילית; (4) טעות במצב דברים; (5) כורח או צידוק;

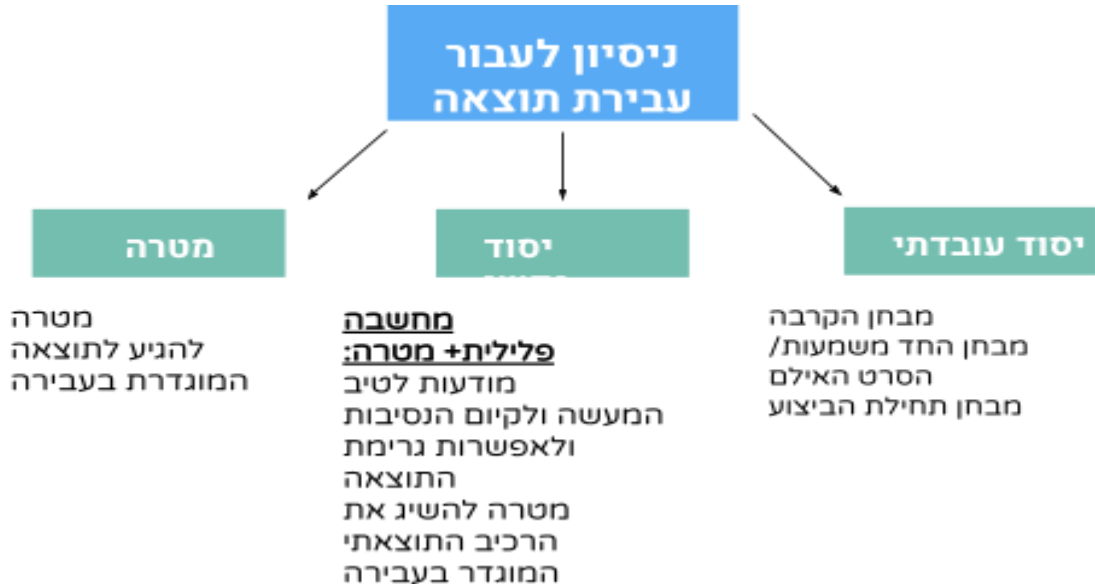
(ד) לענין סעיף קטן (ג), אם העבירה מותנית בעושה מיוחד, יהיה אדם מבצע אותה עבירה גם כאשר הייחוד מתקיים באדם האחר בלבד.

ניסיון לעבור עבירת תוצאה

נורמה אוסרת: לדוגמה סעיף ראשי +25 + ...

אפיון: עבירה מושלמת \ עבירת ניסיון

שלב התכנון \ שלב ההכנה \ שלב הניסיון (מסלול ההמראה)

יסוד עובדתי: Actus Reus:

מבחני הקרבה / החד משמעות - הסרט האילם / תחילת הביצוע

יסוד נפשי: Mens Rea:

עבירה שותקת => מחשבה פלילית + מטרה לבצע את הרכיב ההתנהגותי המוגדר בעבירה

מטרה:

להשלים את התוצאה המוגדרת בעבירה

מבחן הקרבה להשלמה:

שלבים ראשונים בביצוע, יכולים להיחשב בגדר ניסיון ובלבד שהם קרובים קרבה מספקת להשלמת המעשה הפלילי (פרופ' פלר). קרבה בזמן, קרבה במקום, בסדר פעולות (פרשת סרור, פרשת שמש, פרשת סריס).

מבחן החד משמעות/ מבחן הסרט האילם

הניסיון מתחיל בשלב שבו ההתנהגות מגלה חד משמעית את כוונת האדם להשלים את מעשה העבירה.

מבחן תחילת הביצוע:

ניסיון מתחיל בהתנהגות הנמנת על שרשרת פעולות רצופות שהשלמתן תשלים את העבירה (פרופ' פלר, פרשת מנבר).

האם הלכת הצפיות חלה על עבירות מטרה?

סעיף 20(ב) לחוק העונשין: "לענין כוונה, ראייה מראש את התרחשות התוצאות, כאפשרות קרובה לוודאי, כמוה כמטרה לגרמן"

ע"פ 95/2831 אלבה נ' מדינת ישראל:

השופטים ברק, גולדברג וטירקל: הלכת הצפיות לא חלה על עבירת מטרה מהסיבה שהלכת הצפיות מחליפה כוונה ולא מטרה.

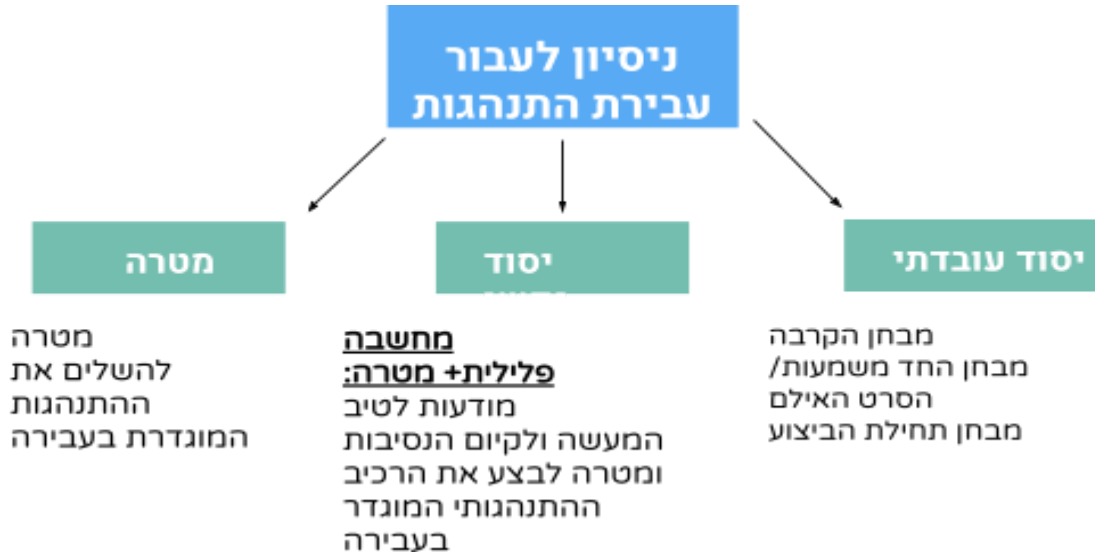
השופטים דורנר ומצא, ופרופ' פלר: הלכת הצפיות חלה על עבירות מטרה - אין מניעה לפרש את סעיף 20(ב) כפי שחל גם על עבירות מטרה.

ניסיון לעבור עבירת התנהגות

נורמה אוסרת: לדוגמה סעיף ראשי +25 ...

אפיון: עבירה מושלמת \ עבירת ניסיון

שלב התכנון \ שלב ההכנה \ שלב הניסיון (מסלול ההמראה)

יסוד עובדתי: Actus Reus:

מבחני הקרבה / החד משמעות - הסרט האילם / תחילת הביצוע

יסוד נפשי: Mens Rea:

עבירה שותקת => מחשבה פלילית + מטרה לבצע את הרכיב ההתנהגותי המוגדר בעבירה

מטרה:

להשלים את ההתנהגות המוגדרת בעבירה

מבחן הקרבה להשלמה:

שלבים ראשונים בביצוע, יכולים להיחשב בגדר ניסיון ובלבד שהם קרובים קרבה מספקת להשלמת המעשה הפלילי (פרופ' פלר). קרבה בזמן, קרבה במקום, בסדר פעולות (פרשת סרור, פרשת שמש, פרשת סריס).

מבחן החד משמעות/ מבחן הסרט האילם

הניסיון מתחיל בשלב שבו ההתנהגות מגלה חד משמעית את כוונת האדם להשלים את מעשה העבירה.

מבחן תחילת הביצוע:

ניסיון מתחיל בהתנהגות הנמנת על שרשרת פעולות רצופות שהשלמתן תשלים את העבירה (פרופ' פלר, פרשת מנבר).

האם הלכת הצפיות חלה על עבירות מטרה?

סעיף 20(ב) לחוק העונשין: "לענין כוונה, ראייה מראש את התרחשות התוצאות, כאפשרות קרובה לוודאי, כמוה כמטרה לגרמן"

ע"פ 95/2831 אלבה נ' מדינת ישראל:

השופטים ברק, גולדברג וטירקל: הלכת הצפיות לא חלה על עבירת מטרה מהסיבה שהלכת הצפיות מחליפה כוונה ולא מטרה.

השופטים דורנר ומצא, ופרופ' פלר: הלכת הצפיות חלה על עבירות מטרה - אין מניעה לפרש את סעיף 20(ב) כפי שחל גם על עבירות מטרה.